

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱԽՈՐ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

(Ապրիլ 28, 2006)

Հակառակ Իրաքի մեջ տիրող անապահով եւ անկայուն վիճակին, Պաղտատի հայ գաղութը այս տարի եւս ստուար թիով եկաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ առաջնորդանիստ եկեղեցին՝ մասնակցելու մեր մէկ ու կէս միլիոն զոհերու հոգիներուն խաղաղութեան նուիրուած Ս. Պատարագին, հոգեհանգստեան պաշտօնին եւ ապա ներկայ գտնուելու այս առիթով կազմակերպուած յուշատօնին, որուն կը մասնակցէին Պաղտատի մէջ գործող միութիւններէն, Ազգային Վարժարանէն, Հայ Եկեղեցասիրաց Կազմէն ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Եկեղեցւոյ Ձուարթնոց Դպրաց Դասը:

Խորանին առջեւ զետեղուած էին ծաղկեպսակներ Ազգային Կեդրոնական Վարչութենէն, Եկեղեցւոյ զանազան միաւորներէն եւ Պաղտատի հինգ հայկական միութիւններէն: «»

Օրուան պատարագիչն էր իրաքահայոց առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աւագ արքեպս. Ասատուրեանը: Ս. Պատարագի աւարտին կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որմէ անմիջապէս ետք Ձուարթնոց Դպրաց Դասը երգեց «Շարան-Շարան» մահերգը, որուն ընթացքին Ազգային Վարժարանի հինգերորդ եւ վեցերորդ նախակրթարանի աշակերտութիւնը մուտք գործեց եկեղեցի, պատշաճ զգեստներով եւ ձեռքերին փոքր ծաղկեփունջեր բռնած:

Յայտագրին սկիզբը աշակերտները ելոյթ ունեցան խմբական արտասանութեամբ (Յ. Յակոբեանի «Մեռան Չկորան»-ով) որմէ ետք երգեցին ազգային-ժողովրդական «Խանի երգը», ղեկավարութեամբ Վարժարանի երգի եւ երաժշտութեան ուսուցչուհի տիկ. Շաղիկ Վարդանեանի:

Աշակերտութեան յաջորդեց Անիթա Իշխանեանը՝ Պաղտատի Հայ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ արտասանելով Յովհաննէս Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» բանաստեղծութիւնը:

Հայ Եկեղեցասիրաց Կազմի երկսեռ պատանիներէ կազմուած երգչախումբը (ղեկավարութեամբ Յակոբ Թաթեանի) երկու երգ ունէր յայտագրին մէջ՝ Վահան Թէքեանի «Ոգերգ Նահատակաց»-ը եւ Սողոմոն Տարօնցիի վերամշակած «Ով Հայոց Աշխարհ»-ը: Երգերը տպաւորիչ էին եւ ներկաներուն մէջ ստեղծեցին թէ՛ կսկիծ օրուան առիթին ի տես եւ թէ՛ գնահատանք մատողաշ այն տողոց եւ աղջիկներուն նկատմամբ, որոնք այս պայմաններուն ներքոյ կրցած էին գովելի կերպով հանդէս գալ:

Իրաքի Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը նոյնպէս բաժին ունէր յայտագրին մէջ, որոնց ներկայացուցիչը՝ Մարիա Մարգարեանը, արտասանեց Թումանեանի «Հոգեհանգիստ» բանաստեղծութիւնը:

Ձուարթնոց Դպրաց Դասի (ղեկավարութեամբ պրն Նուպար Բշտիկեանի) երգած կտորները, պատշաճ կերպով զետեղուած էին յայտագրի զանազան մասերուն մէջ:

Տիրող երակը այդ երգերուն ազգային էր, որոնց ընդմեջէն ներկաները թօթափեցին օրուան ողբերգական լուծը ու ներշնչուեցան հայ ժողովուրդի հերոսական խիզախութիւններով, պատկառելի դիմադրականութեամբ եւ օրինակելի տոկունութեամբ: Եկեղեցւոյ սրբազան կամարները արձագանքեցին «Իբրեւ Արծիւ»ը, «Կռունկ Բարով Դառնաս»ը, «Կամաւորներու Քայլերգ»ը եւ «Դրօշ Եռագոյն»ը, որոնք ներկայացուեցան ժողովուրդին գովելի կատարողութեամբ մը:

Մարիամ Խզարճեանը (Իրաքի Հայ Տիկնանց Մշակութային Միութեան կողմէ) արտասանեց Նիկողոս Սարաֆեանի «Ցաւ է ու Բերկրանք» կտորը: Արտասանողներէն վերջինը եղաւ Մասիս Արծիւեանը (Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողմէ)՝ արտասանելով Արմէն Անոյշի «Ահաբեկիչներ» կտորը: Արտասանութիւնները եւ երգերը դասաւորուած էին այնպիսի շարքով մը, որ կը մարմնաւորէին հայ ժողովուրդի նահատակութիւնը, վերապրողներու տոկալու ու պայքարելու ոգին եւ ապա յառնումը: Նոյն ոգին կը դրսեւորէր նաեւ Յակոբ Թաթեանի յօրինած եւ դաշնակի վրայ նուագած «Խիզախում» կտորը:

Օրուան խորհուրդին առիթով իրաքահայոց առաջնորդ Աւագ Սրբազանը տուաւ իր «Պատգամ»ը՝ բնաբան ունենալով «Ապրիլ 24՝ Սարսափելի խախտում Տասնաբանեայ Պատուիրանաց»ը, մանաւանդ Ելից Գրքի Ի գլուխ 13 համարէն «Մի սպանաներ» պատուիրանը: Ստորեւ կը ներկայացնենք Սրբազան Հօր խօսքը.

Ըստ Հին Ուխտի Ելից Գրքին՝ Աստուած Խօսեցաւ Մովսէս Մարգարէին հետ Մինա լեռան բարձունքէն (Ելից ԺԹ. 3, 11)՝ անոր պատգամելով Տասնաբանեայ Պատուիրաններ, որոնք ինչպէս անցեալին, նաև այսօր կը միտին յստակացնելու մարդ արարածին փոխադարձ վերաբերմունքը իր Արարչին, ինչպէս նաեւ իր նմանին հետ: Եւ ինչքան ատեն սոյն յարաբերակցութիւնը մնայ դրական, անայլալ եւ անխախտ, այնքան ժամանակ մարդիկ կ'ապրին երջանիկ՝ իրենց ուժն ու կարը նուիրաբերելով մարդկային ցեղի յառաջընթացին ի խնդիր, կրլլան խաղաղասէր ու ստեղծագործ, կրլլան հաւատաւոր ու բարոյապաշտ՝ արձանագրելով ռստումներ խաւարէն դէպի լոյս՝ սաղմոսերգութիւն հետ կրկնելով. «Ով Տէր Քու երեսիդ լոյսը մեր վրայ ծագեցուր» (Մաթ. Դ. 6):

Սակայն, ինչպէս մարդկային ցեղի պատմութիւնը կ'ապացուցէ, մարդ արարածը չանսաց աստուածային աւանդին՝ իր նմանին սիրելու եւ յարգելու, այլ ընդհակառակը, եղաւ մարդատեաց ու մարդահալած: Տիրազոյն այս իրավիճակին իբրեւ փաստ մերազն ժողովուրդի պատմութիւնը կը հանդիսանայ, պատմութիւն, որն եղաւ ողբերգական իրադարձութիւններով առցուն՝ յաճախապէս յանդգնելով արիւնահեղ սպանդներու ու նախճիրի, եւ որոնց զոհերն եղան անթիւ անհամար հայրու զաւակունք: Այսպէս է, որ հայերու ստուար մէկ մասը կրկին ու կրկին, բայց մանաւանդ Առաջին համաշխարհային պատերազմի սեւ տարիներուն եղեռնութեամբ գերեզմանուեցաւ Օսմանեան հիւանդ կայսրութեան ամբողջ տարածքին, մէկ ու կէս միլիոն հայերու արիւնաքամ անյայտացումով:

Այսօր հաւաքուած մեր մայրենի Եկեղեցւոյ հարազատ կամարներուն ներքեւ

ահաւասիկ կը նշենք Ապրիլ 24-ով խորհրդանշուած Հայ Յեղասպանութեան 91-րդ տարելիցը: Բայց այստեղ մէկտեղուած չենք միայն նշելու հայոց պատմութեան մէկ չարաշուք դէպքը, այլ մեր խիղճերուն մէջ վերապրելու ոճիրին ահաւորութիւնը. ոչ միայն վերհիշելու անցեալի տխուր անցուդարձը, այլ մեր նոր սերունդին պատգամելու անխօս կտակը հայ նահատակաց. ոչ միայն աղօթք բարձրացնելու մեր նահատակաց արդար հոգիներուն ի հանգիստ, այլ երբեւիցէ անտարբեր չըլլալու մեր ազգային իրաւունքներու ձեռքբերման աշխատանքին վերաբերմամբ:

Իննսուն եւ մէկերորդ տարելիցը հայ ժողովուրդին դէմ նիւթուած ահաբեկչական հալածանքներուն ու մասսայական ոչնչացման արիւնարբոյ ծրագիրներուն այսօրուաններուս համար խթանիչ ուժ կը դառնայ՝ կշռադատելու այն ահաւոր ու շշմեցուցիչ ատելավառ գործելակերպը, որուն պարագլուխը եղաւ երիտ-թուրքերու հայատեաց կառավարութիւնը: Այսօր կոչուած ենք վերյիշելու հայազգի մէկուկէս միլիոն հոգիներու աննախընթաց բնաջնջումը, բռնի տեղահանութիւնն ու արքայադէպը, 20-րդ դարու սկիզբի այն հայերուն, որոնց «յանցանքն» էր հայկական ու քրիստոնէական իրենց պատկանելիութիւնը, բայց մանաւանդ այն պարագան, որ Արեւմտեան Հայաստանի մեր ժողովուրդը մշտօրէն պահանջեց իր մարդկային իրաւունքները, հար եւ նման այն ժողովրդոց, որոնք կ'ապրէին Օսմանեան կայսրութեան լուծին ներքոյ:

Այո, մենք եւս, որպէս հաւատոյ ժառանգորդները Տասնաբանեայ Աստուածային Պատուիրանաց, ահա մեր մորթին վրայ կրեցինք անոր զարհուրելի ու սարսափելի խախտումը: Ազգովին ապրեցանք կոտորածի եւ սպանութեան սահմնկեցուցիչ փորձութիւնը մանաւանդ 20-րդ դարու առաջին երկու տասնամեակներուն՝ տալով անչափելի մարդկային զոհեր եւ կորսնցնելով ազգային մշակութային անկրկնելի սրբութիւններ եւ արժէքներ:

Սոյն կապակցութեամբ մեր ազգային պարտաւորութիւնն է երբեք չմոռնալու, ինչպէս նաեւ հանուր մարդկութեան յիշողութեան մէջ տեղաւորելու այն եղերական ու ողբալի ոճիրներու իրադրութիւնը, որոնց ենթարկուեցաւ մեր ժողովուրդը: Պէտք է աշխարհի խղճին վրայ դրօշմուի խաւարապատ ստուերը այն դաւին, որը կը միտէր ծրագրուած բնաջնջումով արմատախիլ ընել հինաւուրց ժողովուրդ մը պապենական իր հողէն:

Այս օրերուն հոլովուած մարդկային իրաւանց կարեւորագոյն սկզբունքներէն մին է, թէ կարելի չէ անարգել եւ արհամարհել ոեւէ մարդու արժանապատուութիւնը՝ հիմնուած անոր պատկանած ցեղին, մորթի գոյնին, խօսած լեզուին եւ ընտրած կրօնքին ու դաւանութեան, որով, հայ ժողովուրդն եւս պէտք է ունենայ իր հիմնական իրաւունքները այլ ժողովուրդներու կողքին աշխարհի քարտէսին վրայ:

Հայ ժողովուրդը ի սկզբանէ իր հաւաքական կեանքը պայմանաւորած է վերոնշեալ սկզբունքներով: Հենած մեր ստեղծագործական հանճարին վրայ, մեր ընձեռած զոհաբերութեան մատուցմամբ, մեր խիզախումներուն վասն բարիին ու ճշմարիտին, կը հաւատանք, թէ ամէն անձ, այր թէ կին, մանուկ, երիտասարդ թէ հասակաւոր, իրաւունքն ունի ամենայն ազատութեամբ որոնելու ճշմարտութիւնը, հետեւելու բարոյական արժէքներուն, կատարելու իր արդար պարտականութիւնները հանդէպ

մարդկությանն ու ազգությանն եւ ապրելու տիրատուր իր կեանքը անկաշկանդ ու առանց վախի:

Մարդկային ցեղի պատմությունը յաճախապէս կ'ապացուցէ, թէ մարդ արարածը կարող է չարին հետամտիլ եւ չարիք գործել, ինչպէս Ապրիլ 24-ի ժառանգությունը ինքնին փաստ մըն է մարդ էակի անչափ չարություն գործելու հակումին, այնուամենայնիւ մենք, որպէս Եկեղեցի եւ ազգություն, կը գիտակցինք, թէ վերջին խօսքը չարին չի պատկանիր, այլ՝ բարիին. վերջին արարին ոճրագործը չէ, որ կը յաղթանակէ, այլ՝ ստեղծագործ անձը. աստելությունը չէ, որ կ'արձագանքէ հորիզոններուն վրայ մարդկային պատմության, այլ՝ ազնիւ սրտի թոթոացումները եւ քրիստոնեական սիրոյ անսահման դրսեւորումները մեր կեանքի լուսաւոր ճանապարհներուն վրայ:

Մարդ արարածին մարդկայնությունը բնորոշող կարեւորագոյն արուեստներէն մին է մարդկայնօրէն ապրելու իր դիրքորոշումն ու վճիռը: Կեանքն ապրելու այսպիսի մարդակերտ եղանակը կը պահանջէ ներքին արիություն եւ ոգեկան տոկունություն ու խիզախում:

Հայ ժողովուրդին դարաւոր ոսոխը նման քաջություն, աւաղ, երբեւիցէ չցուցաբերեց մինչեւ այս պահը: Ահա իրական փաստը Թուրքիոյ ոճրահեղձ անցեալին՝ փախուստ տալ դէմ յանդիման գտնուելու քաջարի կեցուածքէ: Ընդհակառակը, հերքելով ճշմարտությունը, ան աւելի կը մխրճուի ոճրաբոյր տմարդության մէջ ու կը շարունակէ ըլլալ անազնիւ ու անիրաւ, կը մնայ ստոր ու անգութ՝ հակամետ նոյն ոճիրը կրկնելու, եթէ երբէք պայմանները դարձեալ ներեն:

Յետ այսու վերոյիշեալ ըմբռնումներով պարտինք հասկնալ հայ եղեռն ու ցեղասպանությունը: Կը յիշենք մեր նահատակներու ողբերգական տառապանքը ոչ թէ վերքերը վերստին բանալու կամ վրիժառությանն ու աստելության զգացումները գրգռելու, այլ որպէսզի

- ♦ չմոռնանք մեր մարտիրոսներուն անսահման զոհաբերությունը.
- ♦ պատուենք ազգի զոհասեղանին վրայ անոնց մատուցած աստուածատուր կեանքի նուիրաբերումը.
- ♦ վերաբժեւորենք մեր պահանջատիրությունը եւ ազգային իրաւունքներու արդարությունը.
- ♦ վստահանանք, որ անցեալի տխուր պատահարները պիտի ծառայեն մերօրեայ մարդկությանն որպէս կոչ պատասխանատուության զգացումի ու մարտահրաւէր աւելի արդարամետ գալիքի.
- ♦ մարդկայնօրէն մշտապէս անսանք սուրբ գրական հրահանգին՝ մի սպանաներ, մի սպաններ:

Այո, երբէք, երբէք ոեւէ տեղ աշխարհի երեսին այլեւս պէտք չէ կրկնուի, ինչ որ 91 տարիներ առաջ պատահեցաւ Արեւմտեան Հայաստանի անմեղ հայ ժողովուրդին:

Վերջին աւելի քան վեց հարիւր տարիներու ընթացքին հայ ժողովուրդի նահատակությունները ապահովեցին, կը հաւատանք, գոյությունը փիւնիկանման յարություն առած հայկական նոր պետության՝ որպէս լիիրաւ ազգային հանրապետություն,

հայրենական վերաշինութեամբ, տնտեսական վերելքով ու ազգային մշակոյթի ծաղկումով:

Ահա այսպէս, ի Հայրենիս եւ թէ ի Սփիւռս աշխարհի հայ ժողովուրդը օր-օրի բուժեց իր խորախոց ու ծանր վերքերը, վերակոթողեց իր ազգային, ընկերային ու մշակութային կառոյցները, զարգացաւ, աճեցաւ ու շէնացաւ որպէս ազգ ու հայրենիք՝ կեանքի կոչելով դարաւոր երազը հայոց իրաւագրկուած բազում սերունդներուն:

Մեծ եղեռնի 91-րդ տարելիցին այս պարտի ըլլալ մեր մխիթարութիւնն ու մեր արդար հպարտութիւնը: Հետեւաբար, եկէք բոլորս միասին մեր հոգիներու հայացքը սեւեռած պահէնք դէպի Սուրբ Գրական Երկիրը Հայոց, դէպի անմար կանթեղը Սուրբ Լուսաւորչին, որը մշտապէս կը ճառագայթէ սրբաւանդ Էջմիածնի լուսոյ խորանէն:

Աստուածային օրհնութեամբ եւ երկնային առատ ողորմութեամբ թող պարուրւին անմեղ հոգիները հայ հերոս ժողովուրդին բոլոր նահատակաց:

Թող հաւերժ փառքով պսակուի անմոռանալի զոհաբերութիւնը ազգիս վկաներուն, որոնք կատարեցան վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Հազար պատարագ ու յաւիտենական լոյս մեր մարտիրոսներու խնկելի յիշատակին. ամէն:

Յուշատօնը վերջացաւ «Մեր Հայրենիքով»՝ կատարողութեամբ Զուարթնոց Դպրաց Դասի, որմէ ետք Սրբազանը, հոգեւորականաց դասը եւ ժողովուրդը դուրս եկան եկեղեցիէն ու առաջնորդութեան եկեղեցւոյ բակը գտնուող խաչքարին մօտ, ուր ծաղկեպսակները հանդիսաւոր կերպով զետեղութեան պաշտօնական մարմիններու կողմէ:

ՇԱՔԷ ԱՐԾԻԻԵԱՆ